

Hogyan változtatja meg a járvány a világot?

1. Visszatérés az erős kormányzáshoz

A Covid-19 arra kényszeríti a kormányokat, hogy békeidőben példátlan módon avatkozzanak be a gazdaság és mindennapi életünk ügyeibe. Ezek az erőteljes beavatkozások **a vészhelyzet és a támogatások megszűnése után sem fognak eltűnni.**

Azok a kormányok, amelyek nem tudják megfelelően kezelni a pandémiát, gyorsan el fogják veszíteni a bizalmat és a támogatást. Ha ezek halnak meg, a közösségi média, és a világhálón összekapcsolódó közvélemény könyörtelenül emlékezni fog az elkövetett hibákra.

Hasonlóképpen azok a vállalatok, amelyek nem tanúsítanak a járvány során együttérző, hozzáértő és felelős magatartást a munkavállalóik, fogyasztóik és megrendelőik iránt, súlyos hitelesség- és tekintély veszteséget fognak elszenvedni.

Amint a világjárvány véget ér, és a gazdaság, a társadalom helyreáll, a kormányoknak azzal is foglalkozniuk kell, hogy **miképpen osszák meg a válságkezelés pénzügyi terheit.** Bár minden bizonnyal lesznek olyan hangok, amelyek az állami beavatkozás visszaszorítását szorgalmazzák, de **a határozott állami beavatkozás indokai továbbra is fennmaradnak** majd.

Az olyan iparágakban, mint pl. a légitözlekedés, ahol hosszú ideig tartó, nagyarányú bevételkieséssel szembesülnek, **szükség lehet államosításra vagy tartós állami támogatásra.** Más ágazatokban, például az **egészségügyben és a gyógyszeriparban a növekvő állami beavatkozás közegészségügyi és nemzetbiztonsági okokból** lesz indokolt. A fogyasztói preferenciák és a politikai prioritások is arra kényszerítik a kormányokat, hogy közvetlenebb módon szóljanak bele az iparpolitikába, a társadalmi adózásba, az állami támogatások elosztásába és a versenyjogba. A világjárvány és az éghajlatváltozás egyre aggasztóbb jelei rámutatnak arra, milyen káros következményekkel jár a természeti erőforrásokkal történő pazarlás. Az egzisztenciális fenyegetések kezelésére irányuló, hosszú távon megterülő állami kutatási, fejlesztési, beruházási programok általános támogatást kapnak.

2. A populizmus térnyerése

A populista politikusok kihasználják a pandémiás (a járvány okozta) pánikot nacionalista programjaik népszerűsítése érdekében, rámutatnak a nyitott határok veszélyeire és a külföldi szállítóktól való túlzott függőség biztonsági kockázataira.

A hatalmon lévők viszont arra törekednek, hogy kihasználják a népszerűség-növekedést, ami abból adódik, hogy az emberek a kormánytól várják, hogy megmutassa a kivezető utat a válságból. Azok pedig, **akik ellenzékben vannak,** a nehézségek kihasználására törekcsenek, hogy hatalomra kerülhessenek.

A nemzeti érdekek elsőbbsége látható a létfontosságú orvosi eszközök felhalmozására tett erőfeszítésekben, és abban, ahogyan egymást vádolja a járvány okozásáért az Egyesült Államok és Kína.

Széles körben elterjedt vélemény szerint a Covid-19 járvány további **de-globalizációt és politikai megosztottságot** eredményez. Ez hosszú távú fenyegetés, amely tartós károkat fog okozni a kereskedelemnek és a beruházásoknak.

De hosszú távon van azért más alternatíva is. **A pandémiák és az éghajlatváltozás fenyegetéseinek globális jellege megerősítheti a globális együttműködés mellett érvelők befolyását.** Ez persze attól is függ, hogy a populisták milyen mértékben tudják a vilá járvány okozta károkért a felelősséget a globalizációra hárítani. Kína, az Egyesült Államokkal folytatott szóháborún túl, pozitív lépéseket is tett annak érdekében, hogy együttműködjön az orvosi ellátás területén és a védőeszközök, arcmaszkok és lélegeztető gépek beszerzésében.

Nem valószínű azonban, hogy visszatérünk a globalizáció korábbi, mélyen integrált formájához, amelyre a politika és az üzleti elit eddig törekedett. A vilá járvány rávilágított a túl optimalizált és túlbonyolított globális ellátási láncok veszélyeire. Ez arra utal, hogy a „reglobalizáció” helyett a „nemzetközi együttműködés” kerül előtérbe, egyfajta barátságos nacionalizmus, amely a **nemzetek feletti helyett, a nemzet államok közötti** aktív együttműködést jelenti majd.

3. A monetáris politika helyett a költségvetési politika kerül előtérbe

A költségvetési hiányokra vonatkozó korlátozások hatályon kívül helyezése óriási kihívást jelent, mert **az államadósságok nagymértékű felhalmozódásához vezet majd.** Mire a vilá járvány megjelent, a 2008-2009-es válság utáni fellendülést támogató pénzügypolitika elhasználta a szokásos, pénzbőséget kiváltó eszközöket. Mivel a kamatlábak már nullánál, vagy ahhoz közel állnak, már nem lehet a kamatcsökkentésekre támaszkodni a gazdasági tevékenységek „hirtelen leállásának” ellensúlyozására. Valamennyi kormány – legyen az jobboldali, baloldali, vagy liberális színezetű, leginkább a **növekvő költségvetési kiadásokra támaszkodhat** csak. Az első szakaszban az adófizetésre és a hiteltörlesztésekre adtak haladékot, a bankhitelek mögé állami garanciákat állítottak és növelték a közegészségügyre fordított állami kiadásokat. Mivel azonban a legtöbb vállalkozás és háztartás problémája nem a beszűkült hitelfelvételi képesség, hanem a **hirtelen jövedelemkiesés**, ezért a **bértámogatások, a szociális juttatások növelése, vagy a közvetlen jövedelemtámogatás** váltak a legfontosabb eszközökké a tömeges munkanélküliség és a csőd következményeinek enyhítésében.

A fenti célok kapcsán alapvető kérdés, **hogyan miképpen történjen meg a járvány lezajlása után a nagyságrendekkel megemelkedő államadósság leszorítása.** Az egyik megoldás az, hogy sokéven át tartó költségvetési visszafogással csökkentsék le fokozatosan az államadósságot. Ennek a következménye azonban elhúzódó gazdasági visszaesés lenne. A radikálisabb változat szerint a központi bankok többlet pénzkibocsátással segítenék meg az alacsony jövedelmű lakossági csoportokat. Az ilyen fajta pénzteremtés nem növelné az államadósságot, viszont **elmosná a határt a pénzügyi és a költségvetési politika között.** Egy másik innovatív lehetőség az lenne, ha a központi bankok a háztartási jövedelem kiegészítések céljára **digitális valutát teremtenének**, hogy a hagyományos pénzhitelek kamatlábát továbbra is jóval a nulla alatt lehessen tartani. A digitális valuta forgalomban

tartása azonban **csak egy meghatározott ideig** állna fenn, hogy a birtokába kerülő háztartásokat ösztönözze a kapott jövedelem elköltésére, a fogyasztásra és ezáltal a kereslet élénkítésére a termékek és a szolgáltatások iránt.

4. Az egyenlőtlenségek csökkentésének jelentősége

Egyre inkább bebizonyosodik, hogy az egyenlőtlenségek csökkentése nemcsak a társadalmi igazságosság és méltányosság miatt fontos, hanem **a társadalmi stabilitás és a közegészségügy megerősítése miatt** is. A világjárvány hirtelen rávilágított arra, hogy a társadalom mennyire függ azoktól a gyakran alacsony fizetésű emberektől, akik az alapvető szolgáltatásokat nyújtják, mind a magán szektorban (lásd kiskereskedelem), mind az állami szektorban (egészségügy, szociális ellátás). Amikor elkezdünk aggódni az egészségünk, vagy az élelmiszer-ellátás iránt, a korábban magától értetődő szolgáltatások hirtelen nagyon értékesekké válnak. Az élelmiszer- és háztartási cikkek iránti **pánikvásárlások** jelenetei mutatják, hogy még a fejlett társadalmak mindennapi működése is felborulhat.

A világjárvány megmutatta azt is, hogy milyen nagy **a jövedelem egyenlőtlenségekből adódó közegészségügyi kockázat**. Megfelelő jövedelembiztonság, vagy egészségügyi ellátás nélkül az alacsony jövedelmű és megtakarítás nélküli munkavállalók gyakran dolgoznak betegen is, veszélyeztetve ezzel a saját egészségüket és mások egészségét is.

A veszélyhelyzet kezelését szolgáló sürgősségi költségvetési programok véget érnek majd a járvány elmúltával. Ugyanakkor valószínűsíthető a tartós elmozdulás **a progresszívebb adó- és a rászorultsági elvű juttatási rendszerek felé**. Noha a munkanélküliség csökkenni fog a veszélyhelyzet csúcán létrejött nagyságrendekhez képest, de valószínűleg sokkal magasabb szinten marad majd, mint a pandémiát megelőző szint volt. Ez hátszelet adhat azoknak a véleményeknek, amelyek az átmeneti jövedelemtámogatási igényeket a tartós jövedelem támogatást jelentő **általános alapjövedelemmé** változtatnák.

Várható az is, hogy a társadalom támogatóbban viszonyul majd a kiszolgáltatott csoportok megsegítése iránt, ideértve **az időseket, a fogyatékkal élőket, a munkanélkülieket, a szegénységben dolgozókat és kisvállalkozókat**. A világjárvány idején a szeretteik mindennapi gondozására kényszerült emberek arra készítetik a kormányokat, hogy fektessenek be több erőforrást az időskorúak ellátását és a gyermekek gondozását ellátó intézményekbe.

A világjárvány fordulatot fog hozni a **nemzedékek közötti egyenlőtlenségről** szóló vitában. A Covid-19 megkülönböztető jellemzője, hogy főleg az idősebb emberek közül kerülnek ki a halálos áldozatok. Ez különösen igaznak bizonyult Olaszország és Spanyolország esetében, ahol a magas pandémiás halálozási arány annak a kulturális hagyománynak is az öröksége, hogy fokozottan támaszkodtak a nagyszülőkre a gyermekgondozásban. Mások arra hivatkozhatnak, hogy az idősebb emberek több felhalmozott vagyonnal rendelkeznek, mint a fiatalabb generációk, ezért az idősebbek viseljének többet az extra adósság terhekből. Ami biztosnak látszik, hogy **megnőnek majd a gazdagok, a magas jövedelemmel rendelkezők és a nagyvállalatok adóterhei**.

5. „Túl sokan vannak, akik veszteségeket szenvednek el”

A világvárvány rámutatott a **szolgáltatási ágazat** különös sebezhetőségére. A gazdasági visszaesés súlyosan érinti a feldolgozóipart, az ingatlanszektor, a kereskedelmet, és a beruházások is visszaesnek. De a világvárvány idején a legnagyobb veszteség a **közvetlen személyes kapcsolatokra épülő szolgáltatási szektort** érinti, mint például a szabadidő eltöltése, az utazás, a szálláshely kiadás és a vendéglátás. Ezek a „személyes fogyasztásra” épülő ágazatok ráadásul kiemelt ütemben növekedtek az utóbbi évtizedekben. Az is jellemző ezekre az ágazatokra, hogy viszonylag **magas a kisvállalkozások aránya**, alkalmazottaikat pedig alacsony bérekkel foglalkoztatják.

A 2008-2009-es globális pénzügyi válság idején a kormányok úgy tekintettek a bankokra és pénzügyi intézményekre, mint amelyek „túl nagyok” ahhoz, hogy elbukjanak, emiatt arra kényszerültek, hogy óriási összegű pénzügyi támogatásban részesítsék őket. A mostani válság ezzel szemben arra világít rá, hogy „**túl sokan vannak**” azok a **munkavállalók és kisvállalkozók, akik vesztesei a bezárásoknak**, és ez arra kényszeríti a kormányokat, hogy gyorsan cselekedjenek és jövedelem kiegészítést nyújtsanak a munkavállalók és vállalkozások millióinak.

A „személyes fogyasztást” kielégítő szolgáltatásokban működő vállalkozásoknak a jelentős része sajnos **nem lesz képes talpra állni a válság elmúltával sem**. Nagyon sok utazás, sportesemény, kulturális rendezvény és éttermi program **marad el végleg** ezekben a napokban és hetekben, nem pusztán elhalasztódik. Ez megnehezíti az érintett vállalkozások számára a járvány miatt keletkező tartozásaik visszafizetését. Sőt, bár az általuk használt ingatlanok és eszközök továbbra is megmaradnak, kétséges, hogy ezt később teljes mértékben ki lehet-e használni, mivel a fogyasztói kereslet csökkenhet vagy más irányokba fordulhat.

6. A hatékonyság újragondolása

A világvárvány felfedte a termelési folyamatok és az ellátási láncok túl optimalizálásának veszélyeit, amelyek **alig hagynak tartalékot a hirtelen visszaesések idején**. A jövőben sok vállalkozás valószínűleg áttér majd a „just in time” (a csak éppen elegendő) készletgazdálkodásról, a „minden eshetőségre kész” gazdálkodásra, azaz felkészülnek arra, hogy a dolgok nem mindig működnek simán. Ez azt jelenti, hogy nagyobb készletek épülnek fel, és nagyobb tartalékokat képeznek a folyamatok és rendszerek működésében, ami növelni fogja a rugalmasságot. **A vállalkozások igyekeznek majd elkerülni az egyetlen vevő, vagy egyetlen beszállító helyzetet**, biztosítva a tevékenységek és a telephelyek mozgathatóságát a lehetőségét. Az a tény, hogy a világvárvány Kínából, a mai világ ipari műhelyéből indult ki, felfedte a **globális gyártási láncok sebezhetőségét**. A Kínától, mint oly sok alkatrész és termék egyetlen szállítójától való függőség törekenysége és az ellátási láncok széttöredezett jellege kikényszeríti az üzleti modellek és folyamatok átgondolását. Felerősödnek a **nemzeti, regionális vagy akár helyi önellátás** felé mutató gazdasági kapcsolatok. A világvárvány rámutat a kritikus termékek ellátás biztonságának megteremtésére, például az élelmiszerben, az orvos technikai-gyógyászati eszközökben, alapanyagokban (ideértve az energia ellátás biztonságát is).

7. A szakértelem fontossága

A világvjárvány mindenkit arra kényszerít, hogy nagy figyelmet szenteljen a járványügyi szakemberek tanácsainak. A betegség halálos fenyegetése kikényszerítette a populista politikusok által gyakran megkérdőjelezett **szakmai tudás felértékelődését**.

A járvány fenyegetettsége során egyértelművé vált, hogy többféle szakértelem együttes hasznosítására van szükségünk, mivel a betegség terjedésének és kezelésének megértése nemcsak a vírus jellemzőinek a felfedését foglalja magában, hanem azt is, hogy az emberek hogyan reagálnak a járványra. A szakpolitikai döntések **egyszerre igényelnek orvosi, szociológiai, szociálpszichológiai, gazdasági és politikai** megközelítést.

A különböző országok eltérő szempontokat követtek a gazdaság leállításánál, **az egészség biztonság és a gazdasági veszteségek közötti arányosság** mérlegelésénél. Nem egyszerű a jó döntést meghozni, mivel a gazdasági megszorítások hosszabb távú egészségügyi terheket is jelenthetnek, és a védőoltás hiányában nem világos, hogy a leállások révén sikerül-e csökkenteni a végső veszteségeket. Az egyik kulcsfontosságú tényező, amely az országok eltérő reagálásához vezetett, az volt, hogy **mennyire fejlett és kiterjedt egészségügyi ellátórendszerrel rendelkeztek** a járvány kitörésekor. Az Egyesült Államokat, az Egyesült Királyságot és például Olaszországot úgy érte el a járvány, hogy az egy főre jutó intenzív terápiás kórházi ágyak alig egyharmadát érték el a németországban.

A világvjárvány után minden bizonnyal sokszorosára nőnek a befektetések az egészségtudományba, az adatgyűjtések, a tesztek és a kiértékelési kapacitások terén. **Előtérbe kerül a telemedicina**, amely nem igényli minden esetben a személyes és közvetlen kapcsolatot az orvos és a beteg között.

9. Háború a betegségek ellen

A világ ráébredt arra, mennyire felkészületlen volt a világvjárványra. A szakértők erre évek óta figyelmeztettek. Most, hogy mégis bekövetkezett, óriási emberi és gazdasági károkat okozott, ami szükségszerűen napirendre tűzi a lakosság védelmét a jövőbeli pandémiákkal szemben.

Sürgősen forrásokat kell átcsoportosítani az orvosi kutatásokra, valamint a globális egészségügyi kapacitások kiépítésére.

A Covid-19 világvjárvány arra is figyelmeztet, hogy a zoonózis jellegű vírusok mellett (amelyek állatokról emberekre fertőznek), más veszélyes vírusos és bakteriális fertőzésekkel is foglalkozni kell. Az antibiotikumokkal szemben ellenálló „szuperbaktériumok” például szintén lappangó veszélyt jelentenek. Összehangolt erőfeszítésekre van szükség az antibiotikumok túlzott mértékű felhasználásának ellenőrzése érdekében, különösen az állattenyésztés területén.

Bátorító viszont a kutató orvosok gyors reagálása a Covid-19-re, az információk megosztása és a modern technikák, például a mesterséges intelligencia és a 3D nyomtatás alkalmazása a gyógyítás és az oltások kifejlesztése során. A biotechnológia és a géntechnológia fejlesztésébe történő beruházások felgyorsítják a vakcinák és gyógyszerek kifejlesztését, és járulékos haszonnal járnak majd **a személyre szabott orvoslásban**.

Emellett hatalmas beruházásokra lesz szükség **az egészségügyi és ápolási infrastruktúrában** is. A kritikus helyzetekben számos országban bizonyultak elégtelennek a meglévő egészségügyi létesítmények, eszközök és a személyzet is. Figyelemreméltó hasonlóság van a globális pénzügyi válsággal, amely ugyancsak felfedte a tőke és a likviditási tartalékok hiányát a pénzügyi szektorban.

Az egészségügyi ellátás egyenetlen eloszlása a régiók között és az egyenlőtlen hozzáférés a lakosság egyes csoportjai számára felgyorsította a járvány terjedését és felnagyította ezek káros hatásait. Ezért fontos szakpolitikai kérdés annak felismerése, hogy **nagyobb egyenlőségre van szükség az egészségügyben (mind egyéni, mind nemzetközi szinten)**, több támogatást kell kapjanak a betegellátásban a kiszolgáltatott, hátrányos helyzetű társadalmi csoportok. A világjárvány ismét rávilágított a tényre, hogy **közel 30 millió amerikai nem rendelkezik egészségbiztosítással**.

Az afrikai és a fejlődő világ más részein még kevésbé megoldott az egészségügyi ellátás, amely eddig kevés figyelmet kapott, mostantól ez jelentős globális politikai kihívássá válik.

10. A fizikaitól a digitális világig

Az utazások és a közvetlen fizikai érintkezések korlátozása, a home office kényszerű kiterjesztése a világjárvány idején erőteljesen **megnövelte a digitális technika kasználatát az emberek közötti kommunikációban**. A virtuális valóságot közvetítő technológiákba történő hatalmas beruházások valószínűleg felgyorsítják ezek alkalmazását a háztartások és a vállalkozások körében egyaránt. Ez különösen igaz **a távoli munkavégzés és a távoktatás területén**, különösen azért, mert az emberekben hatalmas igény keletkezik majd arra, hogy éljenek a személyes szabadidős tevékenységekkel, amikor a járvány véget ért. A távmunka elterjedése jelentős kihatással lesz **az irodai ingatlanok iránti keresletre**, valamint a munkába járásra, az ingázásra.

A fizikai helyett a digitális élet előtérbe kerülésének további mellékhatása **a fizikai mozgás távolságának csökkenése és ezáltal az energiafogyasztás, a széndioxid-kibocsátás és a környezetszennyezés csökkentése**. Ez jó hír a környezetvédőknek és segíti az országokat az éghajlatváltozással kapcsolatos célkitűzéseik teljesítésében, ugyanakkor az energia-, a közlekedési-, az utazási és az ingatlan ágazat szenvedni fog. Kockázatot jelent ugyanakkor, hogy ezt a folyamatot alááshatja egyes lobby csoportok ellenérdekeltsége, vagy az energiaárak esése. Az energiaárak csökkenése másfelől lehetőséget kínál a kormányoknak a szén-dioxid adók emelésére, amely egyik oldalon növeli a költségvetési bevételeket, a másikon viszont ösztönözheti a fogyasztókat és a vállalkozásokat **a közlekedés takarékos életmódra**.

Az e-kereskedelem a másik jelentős nyertese a világjárvány által kiváltott fizikai és digitális váltásoknak. A kijárási korlátozások fokozták az e-kereskedelem terjedését, az élelmiszerboltok és az éttermi kiszállítások gyakoriságát. Az e-kereskedelem iránti kereslet növekedése az ágazat kapacitásának tartós növekedéséhez, a kiskereskedelmi és vendéglátóipari online üzletág fellendüléséhez vezet.

Hasonlóképpen, a készpénzfizetések kizárása **fellendítette a digitális pénz és a készpénz nélküli fizetés** használatát. A világjárvány felgyorsítja a mobil banki szolgáltatások térnyerését is, amely költséghatékony, gyors és biztonságos eszköz a fizetések és pénzáttalások lebonyolítására.

A digitális technológia térnyerése a világjárvány idején nagy lehetőség az óriás tech-vállalkozások számára jóhíruk újjáépítésére, annak bebizonyítására, hogy segítői lehetnek a társadalmi jólét emelésének. Figyelembe véve azonban az államháztartási bevételek növelésének igényét, kétségtelenül nagyobb adóterhekkel fognak szembesülni, mint eddig.

11. Tartós változások a fogyasztói magatartásban és a társadalmi normákban

A globális világjárvány során a társadalmi érintkezések által okozott halálos fenyegetés drámai változásokkal járt az egyéni és a kollektív viselkedésben.

Az egyik oldalon a pánik, az önző magatartás és az idegenekkel szembeni óvatosság, a „társadalmi távolságtartás” vált a normává. Másrészt azonban sok helyen feléledt a **közösségi szellem, az önzetlen segítség** és nemcsak a családok, hanem a szomszédok és a tágabb közösség szintjén is.

A világjárvány új megvilágításba helyezi az egészség védelem és **a személyes adatok nyomon követése** közötti összefüggést. Utóbbi összeegyeztetése a magánélet biztonságával és a polgári szabadságjogok védelmével komoly kihívást jelent majd Nyugaton, ahol gyanakodva fogadták a híreket arról, ahogyan a kínai kormány kiépítette **a polgárok mozgásának, kapcsolatainak nyomon követését célzó mobil technológiák alkalmazását.**

Ugyanakkor az ázsiai országok sikere a vírus visszaszorításában a mobil technológia felhasználásával, a járvány terjedésének megfigyelésével, a nyugati idegenkedés átértékeléshez vezethet a megfigyelési technikák alkalmazását illetően. A világjárvány valószínűleg változásokhoz vezet az adatmegosztási folyamatokban és az adatvédelmi jogszabályokban, különösen válsághelyzetekben. A jövőbeni járványok során felértékelődik az a képesség, hogy a mobil technológiával valós időben nyomon követhessék **a térbeli társadalmi kapcsolatokat, érintkezéseket.** A videó kamerás megfigyelések és a drónok alkalmazása ugyancsak a jövőbeli pandémiákat előrejelző eszközökké válhatnak, egyúttal alkalmasak a korlátozások és a társadalmi távolságtartás betartásának ellenőrzésére.

Egy másik megközelítés is lehetséges azonban, amely jobban alkalmas arra, hogy összeegyeztesse a biztonságot és a magánélet személyességét. **Az egészség megfigyelésének és nyomon követésének a személyre szabott technikája,** amikor **maguk az érintettek** követik nyomon egészségük alakulását, illetve az ezzel kapcsolatos jelzéseket úgy segíthet az egészség megőrzésben és a betegség megelőzésben, hogy nem igényli a központi, vagy hatósági megfigyelési technikák alkalmazását. A biometrikus monitorozás révén az egyének **korai figyelmeztetést kapnak esetleges betegségükről, valamint tanácsot a megelőzéshez.** Arról is jöhet üzenet a személyes mobil eszközre, hogy a közvetlen közelben található-e fertőzött személy és ő hogyan reagáljon erre a helyzetre? A mobil alkalmazások immunitásunk ellenőrzésére is felhasználhatók, jelezve, hogy fertőzőek

vagyunk-e, felépültünk-e már egy fertőző betegségből, vagy rendelkezünk-e megfelelő védőoltással a közelünkben felbukkant fertőző betegséggel szemben?